

вості освітнього (наукового) розвитку держави, є забезпечення реалізації науково-технологічних змін, що відповідає вимогам споживчого попиту. Науково-технологічні зміни передбачають створення інноваційного простору на основі освітньої і наукової підтримки з метою інституційного забезпечення Болонського процесу в Україні, підвищення якості освіти, мобільності її учасників та зміцнення позицій навчальних закладів на європейському і світовому ринку освітніх послуг.

Реалізації стратегічних завдань (подолання економічних обмежень) передбачає забезпечення і розширене відтворення ресурсних можливостей (основні цілі) та розробку управлінських рішень поступового наближення до готовності радикальних дій (допоміжні цілі). Як правило, економічні та соціальні цілі розвитку вищої освіти України є взаємозалежними та забезпечують в стратегічному періоді збалансування попиту (соціальний аспект стратегії) і пропозиції (економічний аспект стратегії). Важливою є послідовність виконання визначеної мети (цільового орієнтира – головної цілі), що характеризує систему відповідних для окремих стратегічних періодів завдань забезпечення конкурентоспроможності вищої освіти і науки.

Системність взаємозв'язків визначених завдань і відповідної мети є засобом забезпечення конкурентоспроможності окремих суб'єктів господарювання (навчальних закладів) і розвитку освітньої кооперації. При цьому, узагальнюючими критеріями конкурентоспроможності вищої освіти України, що відображають взаємозв'язок системи конкурентоспроможності, є зростання сегменту охоплення ринку (працевлаштування випускників) та фінансової стійкості навчального закладу (впровадження наукових розробок). Система освітньо-наукових взаємозв'язків і взаємодії навчальних закладів забезпечує стійкість розвитку та ефективність реформування як економіки в цілому, так і ринку освітніх послуг зокрема.

Концептуальним рішенням у вирішенні напрямку реформування освіти є вироблення “єдиних правил гри” (однакових для усіх гравців на ринку) які будуть законодавчо незмінними, координаційно врегульованими, обов'язкового виконуваними. На першому етапі впровадження євроінтеграційних стандартів у поле освітнього розвитку держави, на нашу думку, не стільки важливо кількість нормативно-правових актів чи їх підтвердження достовірності правової дієздатності, а розуміння українського суспільства до готовності кардинальної зміни свого майбутнього. Саме майбутнього, адже освіта є підтвердження здатності суспільства (громади) усвідомити соціально-економічні намагання держави реформувати існуючу господарську систему, в тому числі освітню. Водночас, еволюційні зміни не дозволяють підтверджувати ефективність деклараційних рішення використання європейської моделі економічного і соціального перетворення, а процес пришвидшеного реформування (революційні зміни) свідчить про неготовність суспільства до внутрішньої трансформалізації та непрофесійність команд забезпечення виконання поставлених завдань.

Таким чином, систему вищої освіти України у ході Болонського процесу слід розглядати як гнучкий і суспільного контрольований механізм відтворення економічного підґрунтя остаточного впровадження принципів ринкової економіки (виконання податкових зобов'язань перед державою). Ринкові принципи побудови конкурентоспроможності економічної системи вимагають ідеологічного (націоналістичного), соціалістичного, науково-технологічного (інноваційного) підходу до вирішення завдань запровадження Болонського процесу – демократизація суспільної думки до розуміння важливості суспільного контролю можна розглядати як головним кроком європейської інтеграції України.

Перспектива подальших наукових досліджень економічного відтворення системи вищої освіти України у контексті Болонського процесу полягає у оцінці отриманих теперішніх результатів реформування освіти. Першочергові рішення реалізації курсу на європейську інтеграцію України носять пропозиційний характер і не враховують особливості історичної побудови вищої освіти нашої держави. Відповідно, можливість попереднього розгляду (обробка результатів адаптації освіти) поетапного реформування освітнього процесу, на нашу думку, є необхідним інструментом забезпечення фінансової міцності економічної системи України.

Література

1. Вища освіта України і Болонський процес: навч. посіб. / [за ред. В.Г. Кременя; авт. колектив: М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубінко, І.І. Бабин]. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 384 с.
2. Качмарик Я.Д. Підходи до комплексної оцінки поточних знань студентів / Я.Д. Качмарик // Матеріали науково-методичної конференції “Ефективність і нові форми діагностики рівня підготовки фахівців у ВНЗ”. – Львів: ЛКА, 2004. – С. 84–88.

УДК 911.3(477)

С.В. МАТУСЯК
Хмельницький національний університет

ЧИННИКИ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТА ЕФЕКТИВНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Визначено перелік чинників соціального розвитку на сучасному етапі формування регіональної соціальної політики. Приведено недоліки існуючої системи соціального розвитку орієнтованої виключно на соціальне забезпечення незахищених верств населення. Запропоновано напрямки вдосконалення системи соціального розвитку.

Certainly list factors of social development on the modern stage forming of regional social policy. The lacks of the existent system social development of oriented are resulted exceptionally on public welfare of unscreened layers of population. Directions of perfection of the system of social development are offered

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Система соціального розвитку Хмельницької області, як і інших регіонів України набула головних рис за командно-адміністративного періоду господарювання та в процесі еволюції адаптувалась до ринкових методів, що головним чином домінували за умов кризи 90-х років минулого століття. Особливостями наявної системи соціального розвитку кінця минулого – початку теперішнього століття є фінансові обмеження в умовах структурної кризи економіки, за яких управління соціальним розвитком обмежувалось реалізацією соціальної політики зведеної до фінансування соціального забезпечення незахищених верств населення [1, с. 21]. Інші елементи соціальної сфери пройшли процес зміни власників та засновників від суб'єктів господарювання командно-адміністративної системи господарювання до муніципальних органів влади, приватизацію та перехід у приватну форму власності. Таким чином соціальна сфера частково перейшла від прерогативи державного управління до функціонування на комерційній основі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема ефективної реалізації соціальної політики набуває на сучасному етапі особливого значення та знайшла відображення у працях провідних вітчизняних науковців, серед яких Е.Б. Алаєв, П.М. Аламп'єв, М.Т. Агафонов, М.М. Баранський, В.К. Бугаєв, С.В. Вовканич, М.І. Долішній, Ф.Д. Заставний, В.М. Нижник, Л.К. Семів, О.І. Шаблій та ін. [2, с. 37–41]. У приведених дослідниками висновках традиційно знайшли відображення механізми соціального захисту та соціальної політики, що вироблені на етапі трансформації економічних відносин та формування регіональної економіки. Проте, зміна регіональної економічної системи засвідчила недосконалість соціальної системи адаптивного характеру на основі принципів та методів командно-адміністративної економіки.

Невирішені частини проблеми. Головною вадою сучасних програм розвитку регіонів та запропонованої соціальної політики слід вважати відсутність ефективної системи управління соціальним розвитком, що виступає формою адаптації політики захисту малозабезпеченого населення до потреб динамічного розвитку ринкових процесів на регіональному рівні.

Постановка завдання. Визначити чинники соціального розвитку та ефективної реалізації соціальної політики.

Основний матеріал дослідження. Причиною адаптивного розвитку соціальної сфери виступає відсутність у суб'єктів господарювання, що пройшли процес роздержавлення та новостворених підприємств функцій соціального розвитку та соціального забезпечення. Як наслідок, регіональна соціальна політика перейшла у сферу управління місцевих органів влади на етапі становлення місцевих фінансів, відсутності досвіду управління соціальною сферою в ринкових умовах, становлення ринкових механізмів функціонування економіки, відсутності культури споживання соціальних послуг, невиправданих витрат та роздутих бюджетів підприємств та установ соціального сектору.

Поряд з переходом соціальної сфери суб'єктів господарювання у муніципальне управління та виокремлення у самостійні підрозділи медичне забезпечення та освіта залишилися традиційно у державному управлінні з утворенням приватних медичних та вищих освітніх навчальних закладів. Тобто, на цьому етапі поряд з кризою державної системи соціального захисту та соціальної політики відбувається зародження комерційного сектору надання соціальних послуг (див. рис. 1).

Попри адаптивний характер змін, отримана система управління соціальним розвитком залишається неефективною через нестачу фінансових ресурсів для соціального забезпечення, загальну неефективність переданих у комунальне управління соціальних закладів, відсутність досвіду управління соціальним розвитком у розвиненій та перехідній ринковій економіці. Головним недоліком системи соціального розвитку такого типу є цільова орієнтація на забезпечення економіки та окремих її галузей трудовими ресурсами, а не задоволення соціальних потреб населення та пересічної особи. У такому випадку, логічною є деградація соціальної сфери, відсутність стратегії соціального розвитку та її зведення до необхідної незахищеним верствам населення допомоги. У свою чергу, процес адаптації соціальної політики супроводжувався не лише деградацією соціальної системи, а й втратою інтересу населення до таких складових соціальної інфраструктури як заклади клубного типу, сфера відпочинку, громадського харчування, особливо у сільській місцевості та розвиток нових форм такого роду закладів.

Ключовим чинником розвитку соціальної сфери на цьому етапі стає вплив соціально-економічної кризи, яка за значного зниження доходів населення звужила коло потреб, до отримання матеріальних благ фізіологічного виживання та задоволення потреб організму. У межах такої форми вимушеної трансформації соціальних розвиток кризового періоду не має стратегічної реалізації та чітко сформованого механізму управління з адаптацією до динамічних змін економіки. На цьому етапі соціальна політика реалізована через механізм соціального захисту визначається ефективністю бюджетного процесу та фінансових механізмів соціального захисту.

Розбудова фінансової системи України внесла суттєві новації в управління фінансовими ресурсами територіальних громад та їхніх об'єднань. Цьому сприяла демократизація суспільних відносин, формування громадського суспільства, що стимулювало внесення змін до системи управління на місцях. Делегування повноважень територіальним органам влади у здійсненні господарського, соціального, культурного будівництва супроводжувалося формальним закріпленням за ними фінансових ресурсів [3, с. 142–153].

На фоні вказаних змін варто виділити кілька положень, що визначають суть досліджуваної проблеми:

1. В умовах потенційно низьких доходів місцевих бюджетів від податків, зборів та інших обов'язкових платежів особливого значення набуває чітке відстеження мінімально доцільних витрат. Оскільки у будь-якому

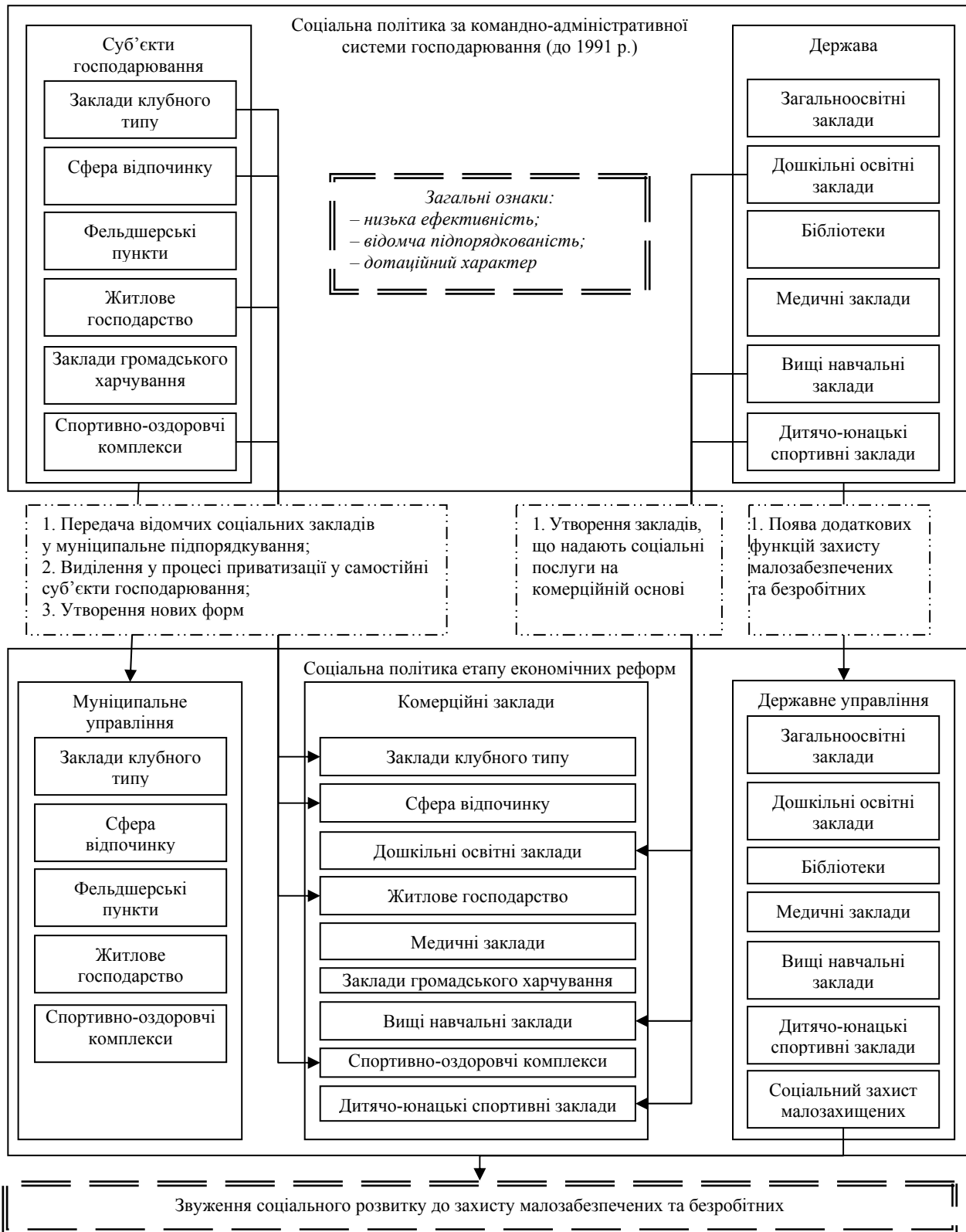

Рис. 1. Трансформація системи соціального розвитку командно-адміністративної системи господарювання

разі збільшення видатків бюджету і кількість ланок, які пов'язують надавача коштів та їх кінцевого одержувача, збільшуватимуть витрати на управління цією системою, то визначення видатків, які фінансуватимуться з бюджету, а які населенням, є вкрай важливим.

2. Головним чинником розвитку регіону і добробуту населення є розвиток підприємницького сектору, оскільки не на кожній території може ефективно функціонувати промисловий сектор. Тому метою місцевих органів влади є передусім створення промислової інфраструктури і механізму господарювання, щоб витрати на діяльність у підприємств не були вищі, ніж у інших регіонах.

3. Для вирішення цілей економічного зростання регіону необхідно контролювати не лише прибутковий податок із громадян, а й податок на прибуток підприємств. Тільки так можна здійснювати ефективну регуляторну політику і весь час мати інформацію про розвиток підприємницьких структур, оскільки, надходжень від прибуткового податку з громадян до місцевого бюджету не вистачить на покриття у повному обсязі видатків.

4. Фінансово-бюджетний потенціал дозволяє визначити наступні можливості його використання в процесі довгострокового розвитку: розвитку фінансово-кредитної сфери, активне залучення коштів громадян до фінансових установ, створення муніципальної кредитної спілки; зміцнення фіскальної бази місцевого самоврядування за рахунок стимулювання розвитку підприємництва, створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього бізнесу, зміцнення співпраці між підприємницькими структурами і органами влади; затвердження оптимального переліку місцевих податків і зборів, стабілізація ставок місцевих податків і зборів; розробка та реалізація муніципальних інвестиційних програм, зокрема у сфері розвитку інфраструктури, реструктуризації комунальних підприємств, приватизації комунального майна та продажу земельних ділянок; можливе створення Агентства муніципального економічного розвитку, як координуючого центру для розробки та реалізації програми стратегічного розвитку.

5. До перерахованих чинників необхідно додати інфляцію, що посилює зuboжіння населення через інфляційний податок на заробітну плату та трансферти, так як виплати не індексуються в міру зростання цін. Розшаруванню суспільства сприяє подорожчання мінімального споживчого кошика темпами, що випереджають загальне зростання цін, що негативно відображається на матеріальному стані найбідніших верств населення.

Таким чином, очевидно є необхідність державного регулювання процесів диференціації завдяки реалізації соціальних програм, що мають включати заходи з обмеження бідності, реформування системи оплати праці, вдосконалення системи надання соціальної підтримки.

6. Додаткові доходи можуть приносити праця на робочому місці після зміни, сумісництво, надомні роботи тощо. Ці види додаткової праці далеко не завжди можна прямо зафіксувати, однак побічні дані свідчать про те, що ряд професійних груп (наприклад спеціалісти високої і середньої кваліфікації, робітники державних підприємств та бюджетної сфери) включені в них достатньо активно.

Широке розповсюдження набули також доходи від комерційних операцій з перепродажу товарів, надання в найми житлової площі (найчастіше до цього вдаються працюючі жінки, домогосподарки, пенсіонери).

7. Будучи однією з форм матеріальної мотивації, заробітна плата передбачає забезпечення життєвих потреб працівників і їх сімей. За її рахунок, в основному, покриваються витрати на підтримання і відтворення вартості робочої сили.

Основними напрямками удосконалення оплати праці мають бути: створення могутніх мотиваційних стимулів продуктивної зайнятості за допомогою формування ефективних систем заробітної плати, проведення результативної політики доходів, що мають відповідати соціальним стандартам, зокрема, впровадження погодинної оплати праці; здійснення на всіх рівнях організаційно-економічних заходів, спрямованих на пошук необхідних коштів для підвищення рівня заробітної плати; індивідуалізація в оплаті праці, яка базується на комплексній оцінці трудового внеску окремого працівника; удосконалення системи управління працею.

8. Хмельницька область на сьогодні володіє достатнім кількісним і якісним складом трудових ресурсів, які потрібні для забезпечення всебічного розвитку господарства регіону в сучасних ринкових умовах. Проте, обмеженість фінансових ресурсів є досить серйозною перешкодою на шляху вирішення цієї вкрай актуальної проблеми.

9. Основними завданнями житлової політики мають бути: збільшення обсягів введення в експлуатацію житла за рахунок усіх джерел фінансування; створення економічних передумов і стимулів залучення у житлову сферу коштів громадян, як потенційних інвесторів, інших позабюджетних джерел, розвитку іпотечного кредитування.

10. Ситуація у сфері зайнятості у перспективі цілком залежить від припинення спаду виробництва та нарощування його обсягів, створення нових та ефективного використання наявних робочих місць, що забезпечить розширення сфери застосування праці. Враховуючи макроекономічний прогноз розвитку економіки та щорічне зростання ВВП, можна констатувати, що відбувається призупинення скорочення чисельності зайнятих, яке почалося після 2001 року. Новою ознакою цього процесу стане стабілізація, а потім і поступове зменшення зайнятих у сфері самозайнятості і відповідне збільшення їх у різних галузях навіть незважаючи на фінансово-економічну кризу 2008–2009 рр.

Висновки і перспективи подальшого дослідження. Активна соціальна політика на ринку праці повинна бути спрямована на забезпечення високого і стабільного рівня зайнятості, досягнення збалансування попиту і пропозиції робочої сили на ринку праці, підвищення ефективності її використання, запобігання безробіттю. У соціальній сфері Хмельницької області існує низка проблем, які вимагають негайного вирішення. Цьому можуть сприяти заходи щодо впровадження нових організаційно-структурних моделей усіх установ соціальної сфери, підвищення ефективності управління галуззю, а також удосконалення форм організації та механізму фінансового обслуговування.

Література

1. Соціальний захист населення на сучасному етапі: стан і проблеми: Монографія. – Донецьк: Янтра, 2001. – 352 с.
2. Соціально-економічний розвиток України на межі тисячоліть: Зб. доп. 68-ї наук. конф. КНЕУ, 11–12 квітня 2008 року. – К.: КНЕУ, 2008. – 248 с.
3. Салій І.М. Розвиток управління соціально-економічним комплексом крупного міста (на прикладі Києва): Дис. канд. екон. наук. – К.: КНЕУ, 1998. – 232 с.